

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Melakhim]

[Sefer Melakhim]

Shelomoh ben Yitshak

5565 [1804/1805]

,

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667)

איים יאהרע בראכטע שלמה גאנץ אונד פריידענאפפער אויף דען אלטאר, דען ער דעם עוויגען צו עהרען ערריכטעטע, דייכערטע אויך צוגלייך אויף דעם אלטאר, דער פאר דעם עווגען (איים אינגערן דעם טעמפעלס) שטאנר, אונד פערריכטעטע, וואס זאנסט צום טעמפעלדיהנסט געהערטע.

(כו) דער קעניג שלמה לים אויך איין שיף בויען צו עזיון גבר, כיוא אילורת אום אופער דעם שילפמעערס (ד. א. אראבישען מעערבווען), אים לאנדע ארום, (כו) אונד חירם שיקטע מיט דיועם שיפע זיינע לייטע, ערפאהרנע זעמענגער אונד פערשטענדיגע דער שיפפאהרט, מיט דען לייטען שלמה'ס. (כח) זיא שיפפטען אלוף נאך אופיר, צאהמען פאן דא פיר הונדערט אונד צוואנציג טאלענטע גאלד, אונד בראכי טען זיא דעם קעניג שלמה.

(א) דיא קעניגין פאן שבא הערטע גון פאן דעם רופע שלמה'ס אונד פאן דעם נאמען גאטטעס, אונד רייזטע צו שלמה, אום איהן דורך רעטהועל אויף דיא פראבע צו שטעללען.

(ב) זיא לאנגטע אין ירושלים מיט איין

שלמה שלש פעמים בשנה עלות ושלמים על המזבח אשר בנה ליהוה והקטיר אתו אשר לפני יהוה ושלם את הבית: (כו) ואני עשה המלך שלמה בעציון גבר אשר את אילות על שפת ים סוף בארץ ארום: (כו) וישלח חירם באני את עבדיו אנשי אניות ידעי הים עם עבדי שלמה: (כח) ויבאו אופירה ויקחו משם זהב ארבע מאות ועשרים כפר ויבאו אל המלך שלמה:

(א) ומלכת שבא שמעת את שמע שלמה לשם יהוה ונתבא לגפתו בחירות (ב) ותבא ירושלמה בחיל כבוד

(ג) נעם מאד רש"י

באור

(כח) והקטיר אתו וכו', כמו עליו, וכת"י ומקט' עלהי קטור' כוסמיה ועל המזבח אשר לפני ה' אמר זה, שהו' מזבח הזה שהי' נהיכל אשר לפני ה' והוא מזבח הקטורת (מרד"ק). ושלם את הבית, השלים עבודת הבית כמו שזכרנו בדברי הקרבנות, והעמיד הכהנים ליום (מהכ"ל). (כח) אופירה, מדינה נודעת בשמה מספרי הקודש, אך לא נודע לנו מקומה.

של בית עולמים: והקטיר אתו וחיותו מזבח הקטורת אשר לפני ה' לקטרת הסמים: (כו) ואני חנייה: (ה) ועולתו

(א) שבא, שם מדינה בארץ ערב המאושרת (אראביא פעליקס, אים גליקליכען אראביען), נקראת על שם שבא (ראשית י"א כ"ח) בן יקטן, חני הערביים, כטודע. לשם ה', הטעם ששמה את שמע שלמה וסם ה' אלהי ישראל. למ' ד' נאס תחת עם כמו הנב' ליעקב (ראשית מ"ו כ"ו) עם יעק', ודומיו בחירות, לנחן חכמתו אם יעמוד על סוד החידות ההם, אשר טון בהם, כי בזה ינחן אם החכמה היא לו מתת אלהים, שאם הענין כן יעמוד על הכוונה אשר כוונה בהם, ונאף על פי שהם יסכלו

מלכים א י

הרגום אשכנזי מב

מֵאֵד גְּמֵלִים בְּשָׂאִים בְּשָׂמִים
 וְהָרַב רַב־מֵאֵד וְאִבְנֵי יִקְרָה
 וַתָּבֵא אֶל־שְׁלֹמֹה וַתְּדַבֵּר אֵלָיו
 אֵת כָּל־אֲשֶׁר הָיָה עִם לְבָבָה :
 (ג) וַיַּגִּד־לָהּ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־
 דְּבָרֶיהָ לֹא־הָיָה דְבַר גַּעֲלָם מִן־
 הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ :
 (ד) וַתֵּרֶא מִלִּפְתֵּי שֹׁבַע אֵת
 כָּל־חֲכַמַת שְׁלֹמֹה וְהַפִּיּוֹת אֲשֶׁר
 בָּנָה : (ה) וּמֵאֵבֶל שֶׁלַּחֲנוּ
 וּמִוֹשֵׁב עֲבָדָיו וּמִעַמֵּד מִשְׁרָתָיו
 וּמִלְּבִשֵׁיהֶם וּמִמְשָׁקָיו וְעַל־תּוֹ
 אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה וְלֹא הָיָה
 בָּהּ עוֹד רוּחַ : (ו) וַתֹּאמֶר אֶל־
 הַמֶּלֶךְ אֵמֶת הָיָה הַדָּבָר אֲשֶׁר־
 שָׁמַעְתִּי בְּאָרְצִי עַל־דְּבָרֶיךָ וְעַל־
 חֲכַמְתְּךָ : (ז) וְלֹא־הָאֵמְנָתִי
 לַיִּקְרִיִּים עַד־אֲשֶׁר־בָּאתִי
 וַתֵּרְאֶינָה עֵינַי וְהִנֵּה לֹא־הִגִּדְלִי
 הַחֲצִי הַזֶּה חֲכַמָּה וְטוֹב אֶל־

נעם ועהר גראסען געפאלגע אן , אונד
 איהרע קאמעעלע ווארען מיט אללער
 לייא געווירצען , זעהר פיל גאלד אונד
 ערעלשטיינען בעלאדען ; ויא גינג צו
 שלמה , אונד אונטערהילט זיך מיט
 איהם , וויא זיא זיך פארגענאממען האט
 טע . (ג) שלמה אכער בעאנטווארט
 טעטע אללע איהרע פראגען , אונד קיינע
 איהרער אויפגאבען וואר דעם קעניג צו
 שווער , אום זיא אונאוויפנער לעזט צו
 לאססען . (ד) אלס נון דיא קעניגען
 פאן שבא פאללענדס די קלוגען איינרייכ
 טונגען שלמה'ס זאה : זיינען נייא גע
 בייטען פאלאסט , (ה) זיין טאפעל
 האלטען אין געזעלשאפט זיינער רהאפ
 לייטע , וויא זיינע בעדיהנטען אויפ
 ווארטעטען , וויא זיא געקליידעט ווא
 רען , וויא זיינע מונדשענקע איהר אמט
 פערריפטעטען , דיא גאנצאפער ,
 דיא ער אין דעם טעמפלעל גאטטעס דאר
 בראכטע , דא וואר זיא גאנץ אויסער
 זיך . (ו) עס איזט אללעס וואהר ,
 זאגטע זיא היראויף צום קעניג , וואס
 אי אין מיינעם לאנדע פאן דיינען אנט
 שטאלטען אונד פאן דיינער זויזהייט
 הערטע . (ז) איד האבעעס נור ניכט
 גלויבען וואללען , ביס איך זעלכסט
 קאם , אונד עס מיט מיינען אויגען זאה ;
 נון אכער פינדע איך , דאס מיר ניכט
 דיא העלפטע דאפאן ערזעהלט ווארדען
 איזט . וואהרליך ? דיינע וויזרהייט

השמועה

רש"י אונד גיטע איבערטראפען אללעס, באור וואס

(ה) ועולתו אשר יעלה בית ה' .
 דרך מנחה שהכין מנחתו לבית
 המקדש שהיה עולה בו לבית ה' ;
 (זא) עני
 וכן מתורגם בל"ס . ולא היה בה עוד רוח ,

וואס איך יע פֿאן דיר ערצעהלען הער-
טע . (ח) אַ וויא גליקליך זינד דינינע
לויטע , וויא גליקליך דינע דינינע דאָס
בעדיהנטען , דיא שטעטס אום דיק זינד ,
אונד דינינע וויזיהייט הערען ! (ט)
דער עוויגע דיין גאָטט , זייא געלאָבט ,
דאס ער געפֿאללען אן דיר פֿאנר , דיק
אזיף רען טהראָן ישראל'ס צו ערהעבען !
געוויס , ווייל ער זיין פֿאַלק ישראל
גרענצענלאָז ליבט , האט ער דיק צום
קעניג איבער זיא געזעצט , דאמיט טו-
גענד אונד גערעכטיגקייט אויס געאיכט
ווערדע ! (י) זיא שענקטע דאָרויף דעם
קעניג הונדערט אונד צוואַנציג טאַלענטע
גאָלד , זעהר פֿיל געווירן אונד ערעלי-
שטיינע ; ניא אזויט נאָכהער ווידער איי-
נע זאָלכע מענגע געווירן אינם לאַנד
געקאָממען , אַלס דיא קעניגין פֿאן
שבא דעם קעניג שלמה נאָב .
(יא) (אויך דאָן שיף חירס'ס , דאָן
פֿאן אופיר גאָלד האָהלטע , בראַכטע
פֿאן דאָהער אַלמגים האַלץ אין זערו-
גראַסער מענגע אונד ערעלגעשטיינע .
(יב) פֿאן דינעם אַלמגים האַלץ ליסדער
קעניג געלענדער פֿיר דען טעמפעל אונד
זיינען

דזשמונערה אַשר שָׁמַעְתִּי :
(ח) אַשְׁרֵי אֲנִישִׁיךָ אֲשֶׁר יַעֲבֹדֶיךָ
אֱלֹהֵי הָעַמִּים לִפְנֵיךָ הַתָּמִיד
הַשֹּׁמְעִים אֶת־הַכְּמֹהָה : (ט) יְהִי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרוּךְ אֲשֶׁר חֲפִץ
בָּךְ לַחֲתֹךָ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
בְּאַהֲבַת יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל לְעַלְמֵם
וַיִּשְׁמָךְ לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
וְצִדְקָה : (י) וַתֵּהֵן לְמֶלֶךְ מֵאָה
וְעֶשְׂרִים . כִּפְרֹזֶהב וּבְשָׂמִים
הַרְבֵּה מְאֹד וַאֲבָן יִקְרָה לֹא־בָא
כִּבְשָׂם הַהוּא עוֹד לְרֹב אֲשֶׁר־
נִתְּנָה מִלֶּפֶת־שָׁבָא לְמֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל : (יא) וְגַם אָנֹכִי חִירָם
אֲשֶׁר־נָשָׂא זָהָב מֵאִפִּיר הֵבִיא
מֵאִפִּיר עֲצֵי אֲמָגִים הַרְבֵּה מְאֹד
וַאֲבָן יִקְרָה : (יב) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ
אֶת־עֲצֵי הָאֲלֻמִּים מִסְעֵד לְבַיִת־
יְהוָה

באור

רשי

מרוכ שמהיה על סכמתו (רד"ק) . (יא)
עצי אלמגים , מפרש בפסיקתא כתוב אחד
אומר אלמגים , וכתוב אחד אומר אלגומים ,
אלא אלגומים שים , ונקרא אלמגים לפי
שהיה מתמוגג ונכסף מתוך רכיבתו . (רש"י)
צדברי הימים ב' ט' י"ד) . ולפי זה אפשר
שהוא העץ המוניח הסרף הנקרא בלה"ע (גוממי) , וההנחה א הוא הידיעה (ארטיקעל)
בלשון הערב , כנידע . ודעת המפרשים ידועה . ואחר שאין הדבר טרע בנידור , לכן הוכחה
המלה הזאת בלי תרגום . (יב) מסעד , אסאב שנעלי' אשר יעלה בה בית ה' מבית המלך , עשה
כדעת מעקה מעצי האלמוגי' , שיסיף האדם בהם במסלתו בואת העליה . (מדברי הרלב"ג) .
(יג) מלבר

(יא) עני אלמוגים , קורי"ל בלע"ז .
Corail. (קוראלין האלג) : (יב) מסעד
לבינת ה' . וצדברי הימים כתיב מסילות
לבינת ה' לכך אני אומר המסעד הזה
לשון
(ארטיקעל)
לכן הוכחה
עשה
(מדברי הרלב"ג) .
(יג) מלבר

יְהוָה וּלְבֵית הַמֶּלֶךְ וּבְנֵי הַמֶּלֶךְ וְכַנְרֹת
 וְנַבְלִים לְשָׂרִים לְאֶבָּא בֶן עֲצִי
 אֶלְמָגִים וְלֹא נִרְאָה עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה : (יג) וְהַמֶּלֶךְ שָׁלַח נְתָן
 לְמַלְכַת שֶׁבַע אֶת־כָּל־חֻפְצָהּ
 אֲשֶׁר שָׁאֵלָה מִלְּבַד אֲשֶׁר נָתַן
 לָהּ בְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְהִתְפַּן
 וְהִלֵּךְ לְאַרְצָהּ הִיא וְעַבְדֶּיהָ :
 (יד) וַיְהִי מִשְׁקַל הַזָּהָב אֲשֶׁר־
 בָּא לְשֹׁלֹמֹה בְּשָׁנָה אַחֶרֶת שֵׁשׁ
 מֵאוֹת שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ כִּכָּר זָהָב :
 (טו) לְבַד מֵאֲנָשֵׁי הַחֵתִּים
 וּמִסַּחַר הַרְכָּלִים וְכָל־מַלְכֵי
 הָעָרִב וּפְחוּת־הָאָרֶץ : (טז) וַיַּעַשׂ
 הַמֶּלֶךְ

רשי

לשון רשפה : גשרים • לבני לוי :
 (יג) נתן למלכת שבא • נתינה זו
 אינה חלה לימוד חכמה מלבד אשר נתן
 לה • מתנות מוגדנות המנויין כהן
 וחוקן מנויין במקומה : (יד) שש
 מאות ששים ושש • חירם נתן לו ק"כ
 ומלכת שבא ק"כ ואני תרשים הציאה
 מחופי ת"כ הרי תר"ס והששה לא
 ידעתי מחין ונד"ה כתיב שהציאו
 מחופיר ד'מאות ונ' וחין מונה שם ק"כ של חירם ויש לתקן המקר' שהל' היתירי' היו
 מן הק"כ של חירם שהרי עבדי חירם היו שם עם עבדיו • (טז) לבד מאנשי התרי' •
 שהיו מציאי' לו הסוחרים התרים בחרן לסחורה : הרוכלי' • מוכרי צמחי' ומוליכי'
 אותם מעיר לעיר : וכל מלכי הערב : תירגם יונתן וכל מלכי סומכותא לשון ערוכה
 המלכי' שהיו בערוכותן וסומכין עליו גראנטיא"ה צ"ע"ז (בחרתי ש"אי"ז י"ח, וכן
 צירמני' כ"ה כ', יחזקאל כ"ז ט') : (טז) ננס • מקפת חת

ויינען פאלאסט מאכען, וויא אויך האר •
 פען אונד פואלטער פיר דיא זענגער •
 דערגלייכען אלמגניםהאלץ קאם ניכט
 מעהר אינס לאנד, אונד ווארד ניכט
 מעהר געזעהען, כים אויף דויען טאג •
 (יג) אונד דער קעניג שלמה בעשענקטע
 דיא קעניגין פאן שבא ניכט נור מיט אל'
 לעם וואס זיא אויסדריקליך פערלאנג'
 טע, זאנדערן גאב איהר אויך נאך אנ'
 דרע געשענקע, דיא דער ווירדע
 דעס קעניגס געמעס ווארען • היראויף
 ריווטע זיא מיט איהרעם געפאלגע
 ווידער אין איהר לאנד צוריק •

(יד) דאן גאלד, וועלכעס שלמה אין
 איינעם יאהרע בעקאם, וואג זעקס
 הונדערט זעקס אונד זעכציג טאלענטע •
 (טו) הירכייא אבער זינד ניכט מיט
 גערעכנעט דיא געפעללע פאן דען קויפ'
 לייטען אונד פאם האנדעל דער קרעמער
 אונד דער טריבוט פאן אללען אראבישען
 קעניגען אונד פאשאס דער פראפינצען ;
 (טז) דער

באור

(יג) מלכד וכו', לא לכד שנתן לה, מה
 שאלה ממנו, אלא נתן לה נס כן מלכו, כפי
 אשר השיגה ידו • (יד) בשנה אחת, אחשוב
 שזה המשקל מהזכר היה כל לו מדי שנה בשנה,
 כי המנחות שהיו מביאים לו המלכים היו
 שולקים לו מדי שנה בשנה כמו שכתוב אחר
 זה • (מדברירלכ"ג) • (טו) החרים,
 הסוחרים התרים בחרן לסחורה (רש"י) •
 הערב, שם מדינה (אראביען) • (טז)
 זהב

האדם

(טו) דער קעניג שלמה לים צוויי
 דונדערט הארנישע מאכען פאם
 פיינסטען גאלדע , זעקס דונדערט
 שקל גאלד קאם אויף יעדען הארניש .
 (יו) פערנער דרויא דונדערט שילדע
 עכענפאלס פאם פיינסטען גאלד , דערען
 יעדעס דרויא מינען גאלד הילט . ער לים
 ויא זעמטליך אין דעם זאממעררויז
 דעם וואלדעס לכנון אויפבעווארען .
 (יח) אויך לים דער קעניג זיך איינען
 גראסען עלפענביינערנען טהראן פער-
 פערטיגען , אונד איהן מיט פיינעם
 גאלד בעלעגען . (יט) דויער טהראן
 דואטטע זעקס שטופען , אבען אוינען
 רונדען דויממעל , דער פאן הינטען
 העראיבער געבאגען וואר , אן ביידען
 זייטען דעם זיצעס ווארען ארמלעהנען ,
 בייא וועלכען צווייא לעווען שטאנדען .
 (כ) אויף דען ביידען זייטען דער זעקס
 שטופען אבער ווארען צוועלף לעווען אג-
 געבראכט . זיינעם גלייכען איזט נאך
 אין קיינעם קייגרייכעגעמאכט ווארדען .
 (כא) אללעס

באור

זהב שחוט, אין שחוט אלא משיך , וכן חן
 שחוט לאזנס (ירמיה ט' ז') , והיה זהב טוב
 מאד שהיה נמשך בשעיה ויונתן תרגם דהבא
 טבא (רד"ק) . שש מאות זהב , ר"ל שש
 מאות שקלים זהב (רלב"ג) . (יז) שלשת
 מנים זהב , ר"ל הנה המנה הוא מאה שקלי,
 ולזה אמר בספר דברי הימים שלש מאות זהב .
 (הג"ל) . (כ) ארזים , בא ברבי לשון זכר
 ולשון נקבה כמו דור , דורים (תהלות ק"ב
 כ"ה) ארבעה דורות (סוף חייוב) . ורבים
 כמוהו . (כא) אין כסף , (נהס"כ) לא
 נחשב

המלך שלמה מאתים צנה זרהב
 שחוט שש מאות זהב יעלה
 על הצנה האחת : (יז) ושלש
 מאות מגנים זהב שחוט שלשת
 מנים זהב יעלה על המגן האחת
 ויתנם המלך בית יער תלכנון :
 (יח) ויעש המלך כפא ישן גדול
 ויצפרו זרהב מופז : (יט) שש
 מעלות לפסה וראש עגול
 לפסה מאחריו וידת מזה ומזה
 אל מקום השבת ושנים אריות
 עמודים אצל הידות : (כ) ושנים
 עשר ארזים עמודים שם על שש
 הפעלות מזה ומזה לא נעשה
 כן לכל ממלכות : (כא) וכל
 כלי

רשי

האדם ושלשה רוחותיו והוא שאמר
 בספ' תהלי' כנגד רגון תעטרנו : שש
 מאות זהב שש מאות זהב והוא שש
 מנים שהזהב הוא הדיגר : (יז) זהב
 שחוט . הוא זהב רך ונוח להירקע :
 (יח) זהב מופז . מזהיק כמרגליות :
 (יט) שש מעלות . מדרגות לעלות
 בזוראש הכסא הים עגול מקום מושב
 המלך : מאחריו . תקון הכסא הים
 רחב והמעלות הים לצד פניו ולגד רחבו
 לצד אחריו הים המושב גבו' מן הכסא מקו' עגול : וידות מזה ומזה ילכמוך זרועותיו
 עליהם כמין מקלות זהב מפאה לפאה פשוטין לימין ולשמאל : ושנים אריות . של זהב
 וכל גורת הכסא מפור' באגדה במגלת אסתר : (בא) אין כסף לא נחשב . אין כסף
 נחמד

כְּלִי מִשְׁקָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה זָהָב
 וְכָל כְּלֵי בֵית־יָצֵר הַלְּבָנוֹן זָהָב
 סָגוּר אֵין פָּסָף לֹא נִחְשָׁב בְּיָמַי
 שְׁלֹמֹה לְמֵאוֹמָה : (כב) כִּי אָנֹכִי
 הָרָשִׁישׁ לְמֶלֶךְ בַּיָּם עִם אָנֹכִי
 חִירָם אֶחָת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים תָּבוֹאוּ
 אָנֹכִי הָרָשִׁישׁ נִשְׂאֵת זָהָב וְכֶסֶף
 שְׁנֵהָבִים וְקָפִים וְתַבְיִים :
 (כג) וַיַּגְדֵּל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִכָּל
 מַלְכֵי הָאָרֶץ לְעֵשֶׂר וּלְחַכְמָה :
 (כד) וְכָל־הָאָרֶץ מִבְּקָשִׁים
 אֶת־פָּנָי שְׁלֹמֹה לִשְׁמֹעַ אֶת־
 חֲכָמָתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים
 בְּלִבּוֹ : (כה) וְהָמָּה מְבִיאִים
 אִישׁ מִנְּחָתוֹ כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב
 וּשְׁלֵמוֹת וְנִשְׁקֻבִשְׁמִים סוּסִים
 וּפָרָדִים דְּבַר־שָׁנָה בְּשָׁנָה :
 (כו) וַיֵּאָסֶף שְׁלֹמֹה רֶכֶב וּפָרָשִׁים
 וַיְהִי לוֹ אֶלֶף וָאַרְבַּע־מֵאוֹת רֶכֶב
 וּשְׁנַיִם

רש"י

זאחד מהם כי לא נחשב : (כב) חני
 הרשיש - ספינות אפריקה : שנהבים
 וקפיים ותוכיים - טן דפיל וקופים
 וטווסין : (כה) וגשק - כלי זיין :
 (כו) חלף והרבע מאות רכב -
 ובדברי הימים כתוב חלף ושבע מאות
 ואומר חני חלף וד' מאות בערי הרכב
 היו

(כא) אללעם טרינקגעשירר דעם קעניגס
 שלמה וואר פֿאן גאלד , אונד אללע
 גערעטהע אים זאמטערדיווע דעם
 וואלדעם לבנון פֿאן געדינגעם גאלד ;
 זילבער ווארד גאר ניכט געברויכט ,
 ווייל דיזעס אין שלמה'ס צייטען גאר
 קיינען ווערטה האטטע . (כב) דען
 דער קעניג האטטע בעשטענדיג איין
 שפאנישעם שיף אויף דער זעע , דאס
 מיט חירם'ס שיפפע פֿוהר , אונד אללע
 ררויא יאהרע צוריק קאם מיט איינער
 לאַרונג פֿאן גאלד , עלעפֿאנטען ,
 אפֿפען אונד פֿויען . (כג) דער קעניג
 שלמה איבערטראַף אן רייכטהום אונד
 וויזוהייט אללע קעניגע דער ערדע ;
 (כד) דאָהער קאמען לייטע אויס
 אללען געגענדען , שלמה צו בעזוכען ,
 אונד דיא וויזוהייט צו דערען , דיא
 גאטט איהם פֿערליהען האטטע .
 (כה) דאכייא בראכטע יעדער איין
 געשענק מיט ! זילבערנע אונד גאלדנע
 גערעטהע , קליידער , וואפֿפען ,
 געווירצע , פֿפֿערדע אונד מוילטהירע ,
 אונד דיס געשאַר געוועהנליך מיט
 יעדעם יאהרע . (כו) אויך שאפֿטע זיך
 שלמה איינע מענגע וואגען אונד רייט
 פֿפֿערדע אן , זא דאס ער טויענד פֿיר
 הונדערט וואגען אונד צוועלף טויענד
 רייט

באור

נחשב וכו' . זה טעם המפסיק (רביע)
 צמלת כסף . (כב) חרשיש , שם מחוז
 בארן (שפאניען) , ושם היתה עיר גדולה
 ומפורת על חוף הים , מכונה בשם (טאר
 טעססוס) , כנודע . שנהבים , כן שם
 הים המפורסמת בשם (עלעפֿאנט) .
 ותכיים , הם פאונט (פאאנעס) גלעז'
 (לכ"ג) . והוא (פֿויען) גל"א .

(כו) זינחם

רַיִט פֶּעֶרדֶּע האַטטע , דיא ער טהיילס
 אין דיא וואַגען שטערטע פֶּערלעגטע ,
 טהיילס בייא זיך אין ירושלים הילט .
 (כו) דער קעניג מאַכטע , דאָס מאַן
 אין ירושלים דאָן זילבער וויא שטיינע
 אַכטעטע , אונד דיא צערערן וויא דיא
 זיקאַמאַרען (מוילבער פֶּייגענביימע) ,
 דיא אין דעם נידערלאַנדע אין גראַסער
 מענגע וואַקסען . (כח) אַללע זיינע
 פֶּעֶרדֶּע לים שלמה אויס מצרים האַ-
 לען , איינע געוועלשאַפט קעניג ליכער
 קויפֿלייטע געמליך , קויפֿטען דאָרט
 איטמער איינע קוואַנטיטעט אויף איינ-
 טאַל פֿיר באַאַרעס געלד איין ,
 (כט) זאָ דאָס איין געשפּאַן , ווען עס
 אויס מצרים העראויף קאַם , זעקס
 הונדערט (שקל) זילבער , אונד איין
 פֶּעֶרדֶּע הונדערט אונד פֿונפֿציג (שקל)
 קאַסטעטע . דיזע קויפֿלייטע בעוואַרג-
 טען אויך דיא פֶּעֶרדֶּעליפֿערונג אַן אַר-
 לע קעניגע דער החים אונד פֿאַן אַרם .

יא (א) דער

באור

(כו) וינחם , ווננין הפעיל , כמו אשר הנחתי
 בדרך חמת (ראשית כ"ד מ"ח) , ובדברי
 הימים ויכחם מן הכיח , ויונתן מרגם נענין
 ויכחם ואשרינון (מדברי רד"ק) . (כח)
 ומקורה , לשון חסיפה ויקנין . וטעם הכתוב :
 קהלת סוחרים קנו במזרים קנין סוסי' כפעם
 חמת , והביאו אותם לארץ ישראל ולשאר
 ארצות הקרובות לה .

יא (ב) אכן

וינחם מומרים :

וַיִּנְחֹם עֶשְׂרֵי אֲלָף פְּרָשִׁים וַיִּנְחֹם
 בְּעָרֵי הָרֶכֶב וְעַם הַמֶּלֶךְ
 בִּירוּשָׁלַם : (כו) וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ
 אֶת־הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם בְּאַבְנִים
 וְאֵת הָאֲרָזִים גִּתֵּן בְּשִׁקְמִים
 אֲשֶׁר בְּשִׁפְלָה לָרֶב : (כח) וּמִצָּא
 הַסּוּסִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה מִמִּצְרַיִם
 וּמִקְוֵה כַּחֲרֵי הַמֶּלֶךְ יִקְחוּ מִקְוֵה
 בְּמַחִיר : (כט) וַתַּעֲקֶה וַתֵּצֵא
 מִרְפָּבָה מִמִּצְרַיִם בְּיֶשׁוּ מֵאוֹת
 כֶּסֶף וְסוּסִים בַּחֲמִשִּׁים וּמֵאָה וּכְנֹ
 לְכָל־מַלְכֵי הַחֲתִיִּים וּלְמַלְכֵי
 אַרְם בִּידָם יֵצִיאוּ :

יא (א) ורהמלך

רשי

היו והשלש מאות עם המלך צירושלם
 וכך פירשו כאן וינחם צערי הרכב ועם
 המלך היה עוד רכב אחד צירושלם
 ובדברי הימים כך פירשו וינחם צערי
 הרכב ועם המלך היו מקנתן צירושלם :
 וינחם . וינחם : (כו) כאבנים .
 ולמעלה הוא אומר למחומם רבותיו
 פירשו כאן קודם שגשח שלמה את צת
 פרעה כאן לאחר שגשח שלמה את צת פרעה : (כח) ומונח הסוסי' אשר לשלמו' .
 היה מומרים : ומקוה . חסיפת סוחרים הסוסים במונחים סחרי המלך שלמה היו
 קונין אותם במחיר מומרים מן המלך שלא יוציא אדם סוס משם אלא על ידם כך
 שמעתי ולכך נקוד על ומקוה טעם זקף גדול ללמוד שהתיבה עומד' בענמה ואינה
 דבוקה לאחרים : (כט) וסוס בחמושים ומוחה' למדנו שהמרכבה בארבעים
 סוסים וכן בדומים הללו לכל מלכי החתים ולמלכי ארם . בידם . של סוחרים שלמה

יא (א) ואת